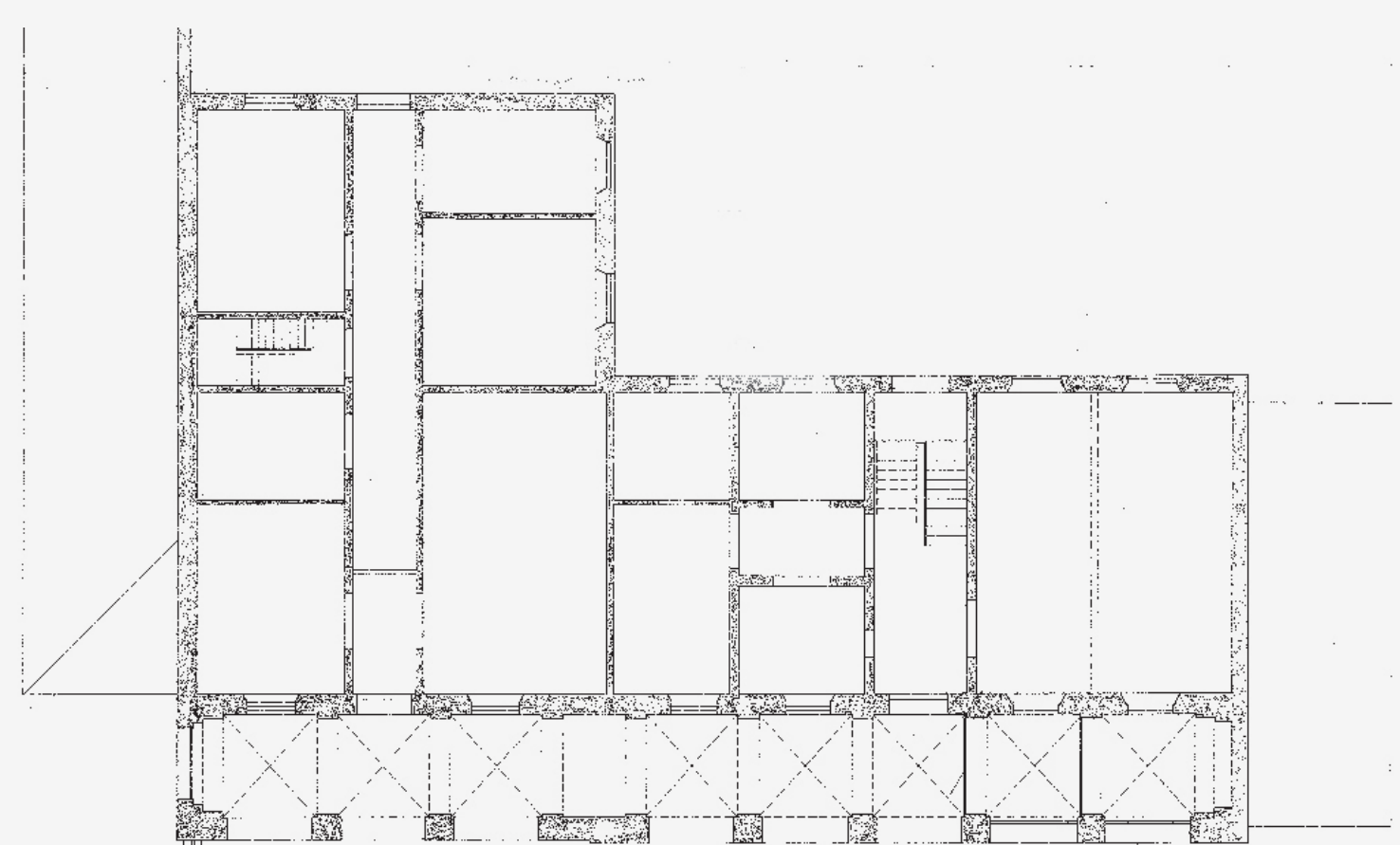
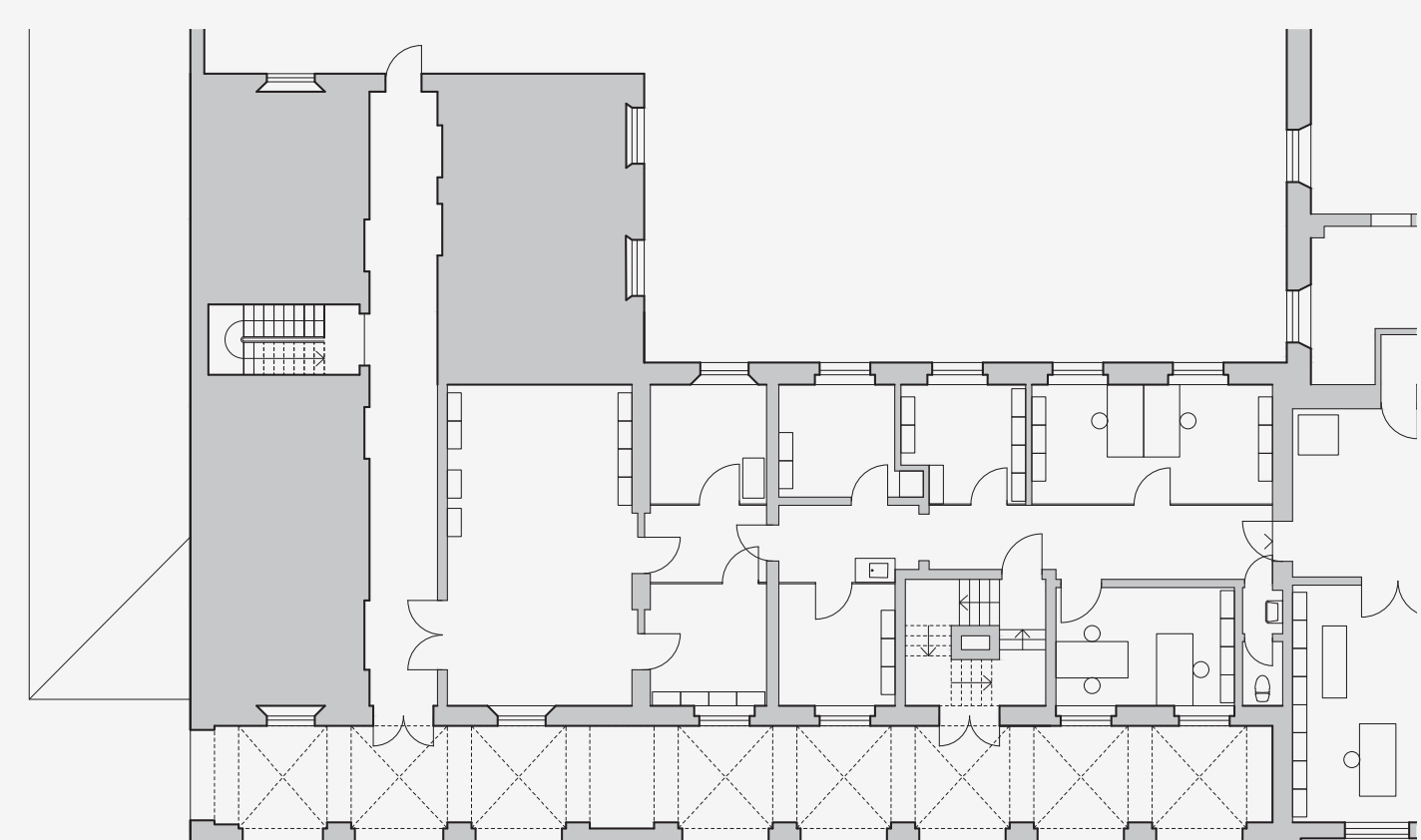

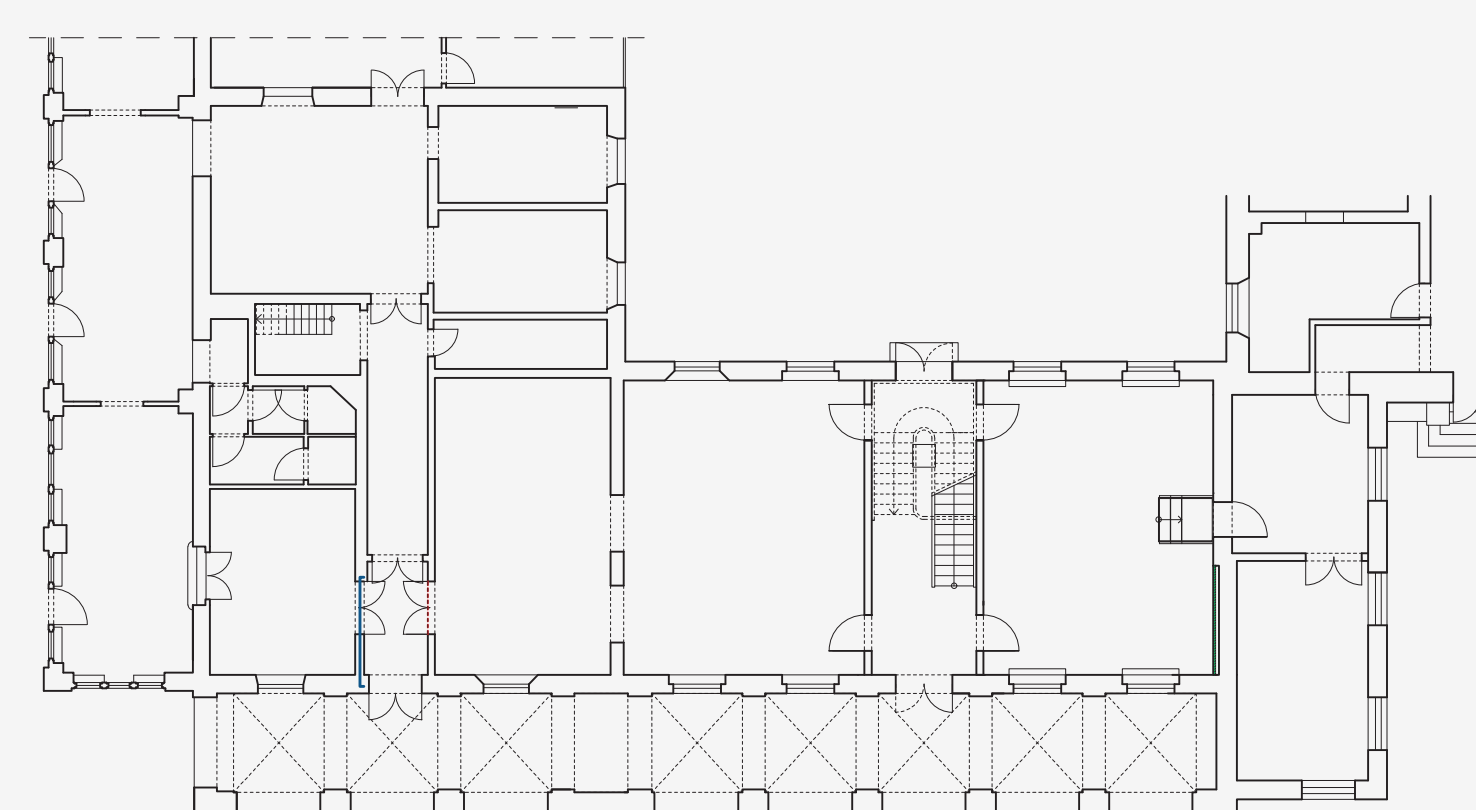
VISITATIONS BY GENRE

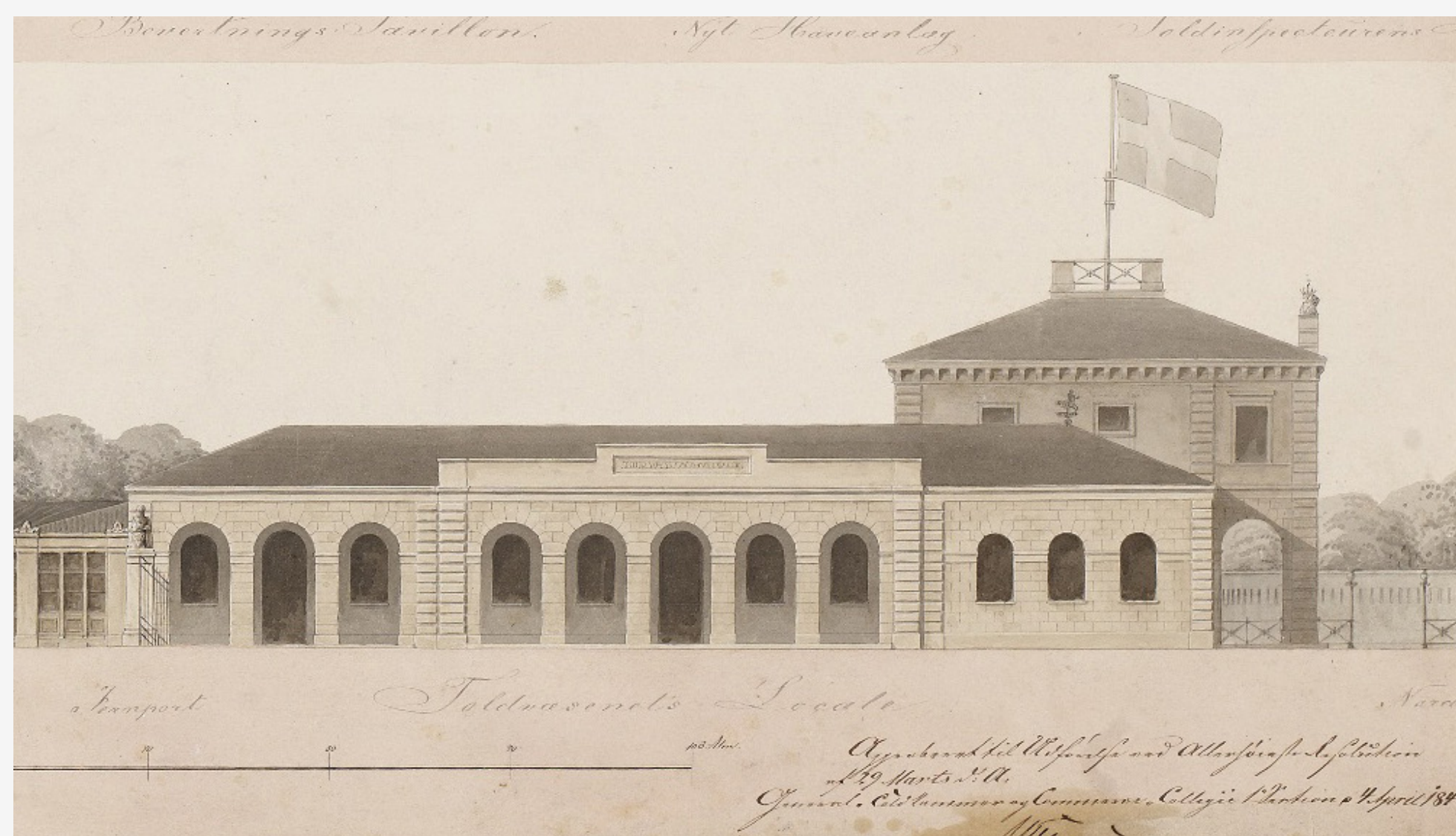
Stueplan 1856

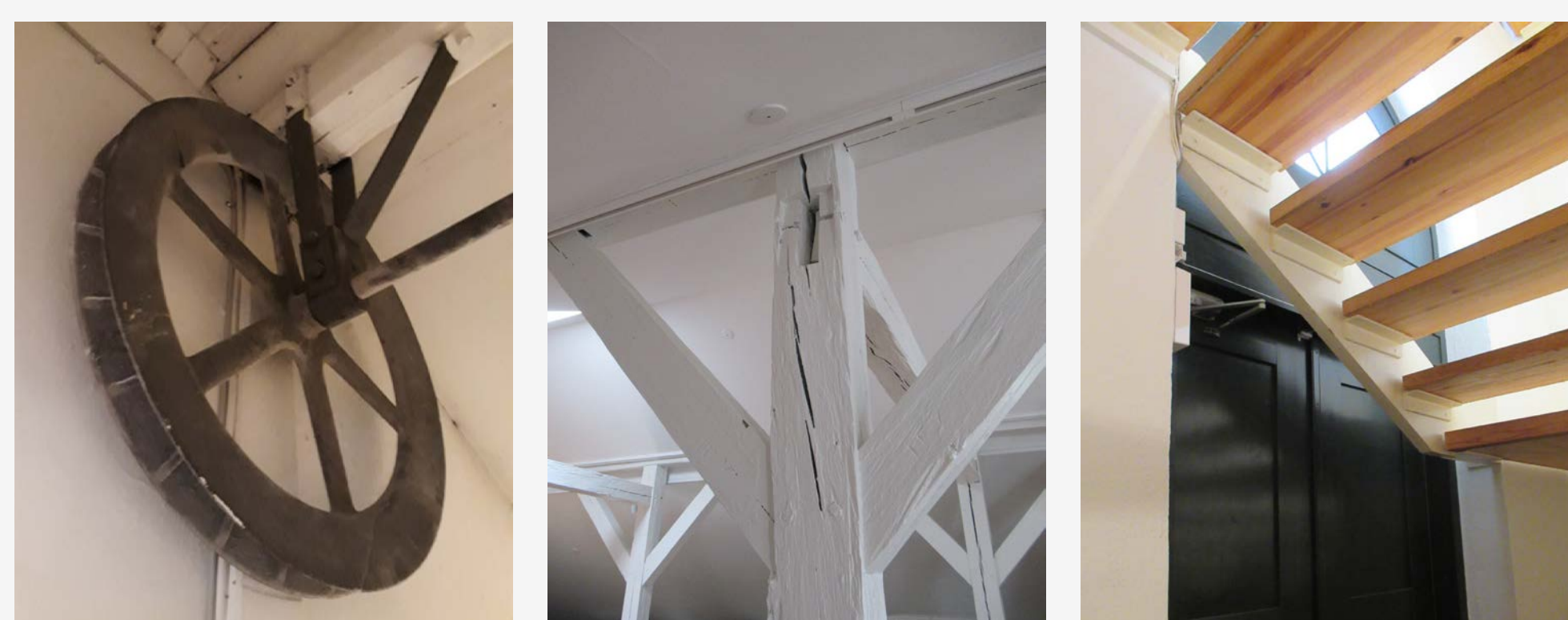
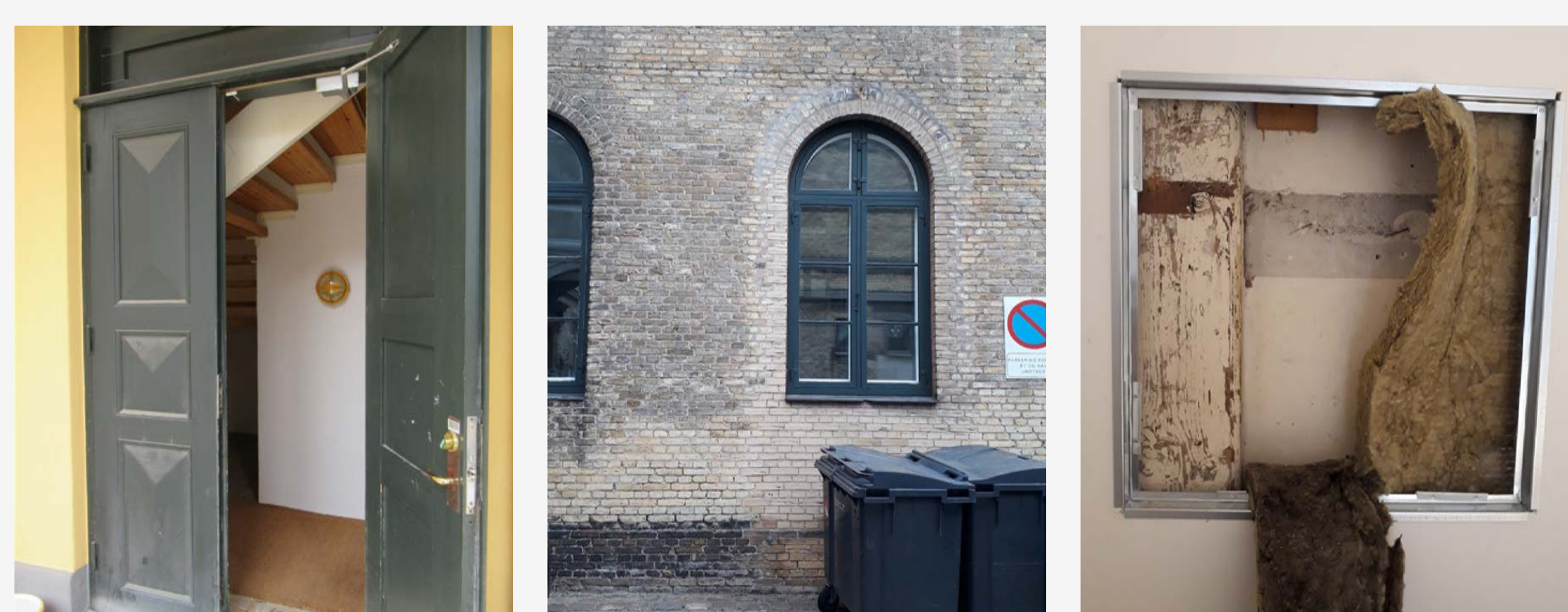
Stueplan 1980'erne

Stueplan 2021

G.F. Hetschs tegning af visitationsbygningen

Registrering af detaljer

Visitationsbygningen, arkadebygningen overfor og Løveporten udgør den bevarede del af det oprindelige toldbodsanlæg, som arkitekt Hetsch tegnede. Hetschs projekt blev påbegyndt i slutningen af 1840'erne, og arkadebygningen mod syd er fra 1852, mens arkadebygningen mod nord (Visitationsbygningen), inkl. beværterpavillon (Lumskebugten) og Løveporten, stod færdig i 1856.

I 1868 blev den gamle vagtbygning ud mod havnen nedrevet til fordel for en ny toldbodsbygning i to etager. Den nye bygning var flankeret af to lave sidebygninger, hvor den sydlige dannede afslutning på Visitationsbygningen, som det også ses i dag. Arkaderne var oprindeligt lukket af gitterlåger og øverst af lunettevinduer. I dag er kun bevaret gitre mellem arkadebygningerne og portpiedestalerne.

Visitationsbygningen blev anvendt til toldekspedition, mens arkadebygningen overfor blev brugt til postekspedition. Arkaden langs med gaden tjente som overdækning for toldere og gods, før der blev oplagret i rummene inde bag. Bygningen var således først og fremmest lagerrum, og på gamle tegninger ses da også, at flere rum i bygningen oprindeligt har været i hele husets dybde (fraregnet arkaden) i kraft af hængeværket i tagrummet, som gav mulighed for de store rumstørrelser i etagen under. Tagrummet har sandsynligvis også været et åbent lagerrum til opbevaring af gods – i hvert fald fører en toløbet trappe op til tagetagen, jf. Hetschs plan. Oprindeligt var der således adgang til bygningen fra både arkade- og gårdsiden.

RESTAURERINGSHOLDNING

- Genskabelse af de store rum.
- Retablering af dør til gården.
- Retablering af et gennemlyst ankomstrum med en traditionelt udformet trappe.
- Frilægning af hængeværket i tagetagen.
- Ny materiale- og farveholdning, som refererer til husets oprindelige brugsmæssige karakter .

Visitationsbygningen er med sin placering som den første bygning, man møder, når man træder ind på havneområdet, et naturligt sted at præsentere de muligheder, netop havnen kan tilbyde byen København.

Arkaden er en perfekt ramme for modtagelsen – tidligere af guds til fortoldning, idag gæster: Den igangværende udstilling kan præsenteres, ligesom arkaden yder ly og læ, inden man går ind og ser mere.

G.F. Hetschs visitationsbygning er gennem tiden blevet kraftigt ombygget indvendigt. På ældre planer af Visitationsbygningen ses store, gennemlyste rum i hele bygningens dybde. I den nye indretning er denne rumkarakter genskabt ved nedrivning af de nyere vægge, m.v., og der er etableret et

stort udstillingslokale, hvor planer og projekter for Københavns havn præsenteres.

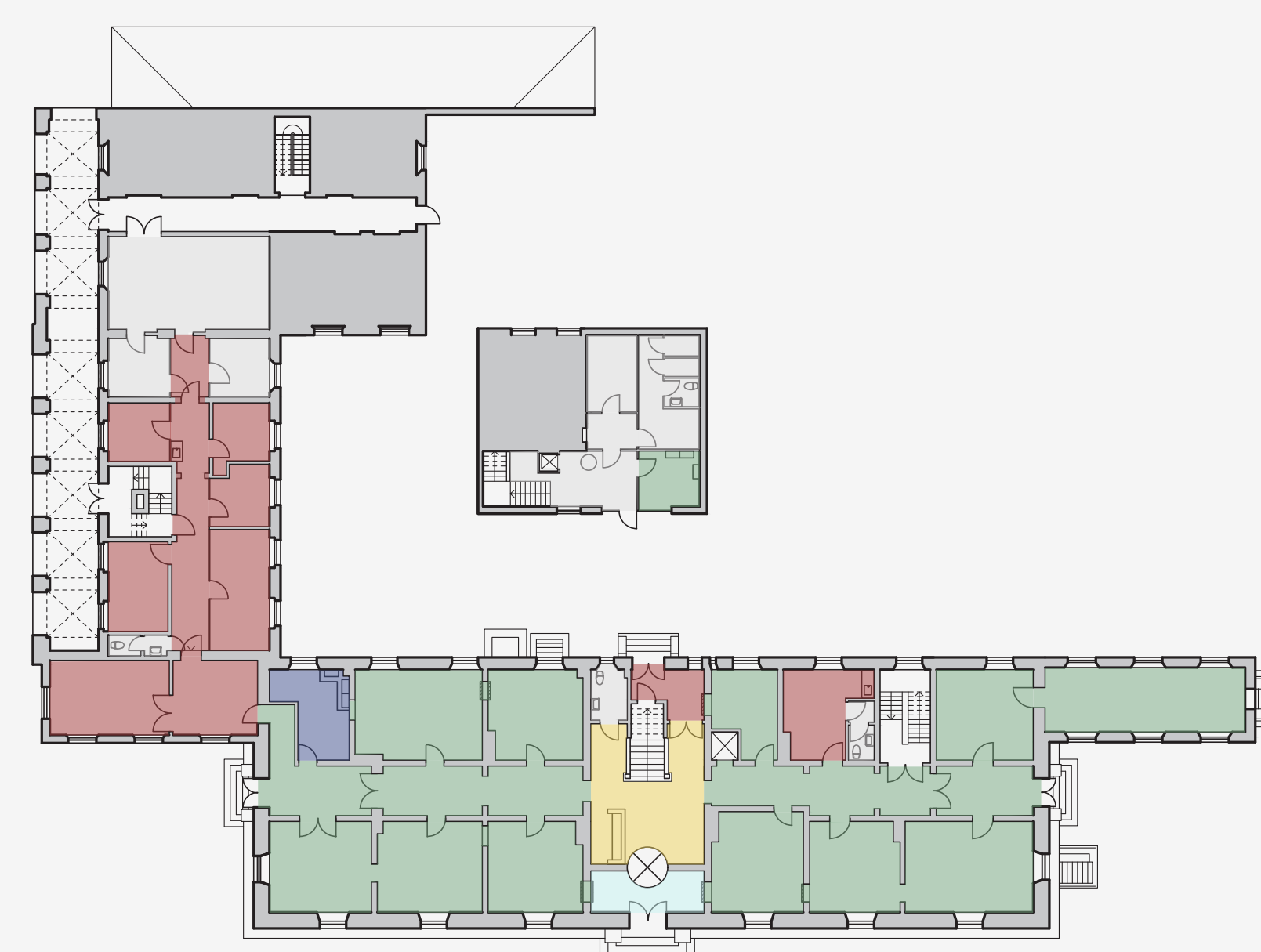
Hoveddøren leder til en ny trappe inspireret af den tidligere trappe.

I tagetagen er der etableret et stort udstillings- og projektrum efter fjernelse af de nyere gipsvægge, -skunkvægge og -opbygninger. De steder tømmerkonstruktionen har været beklædt med gips, er den frigjort, så den imponerende tømmerkonstruktion står rent i det åbne rum. De dele af tømmerkonstruktionen, som er blev fjernet, da den sidste trappe blev bygget, er genopbygget. En del af det gamle bræddegulv er bevaret.

Kvistene, som danner dybe, smukt buede lysninger i den lave tagflade, og den frilagte tømmer- og tagkonstruktion tegner rummet. Et hjul fra et ældre hejseværk er bevaret på bagtrappen.

Den del af gulvet, der er hævet hen over arkaden, danner et gennemløbende plateau i rummets fulde længde; det kan benyttes til udstilling.

Den traditionelle materialeholdning
og de oprindelige overflader er gen-
skabt.

Registreringsplan

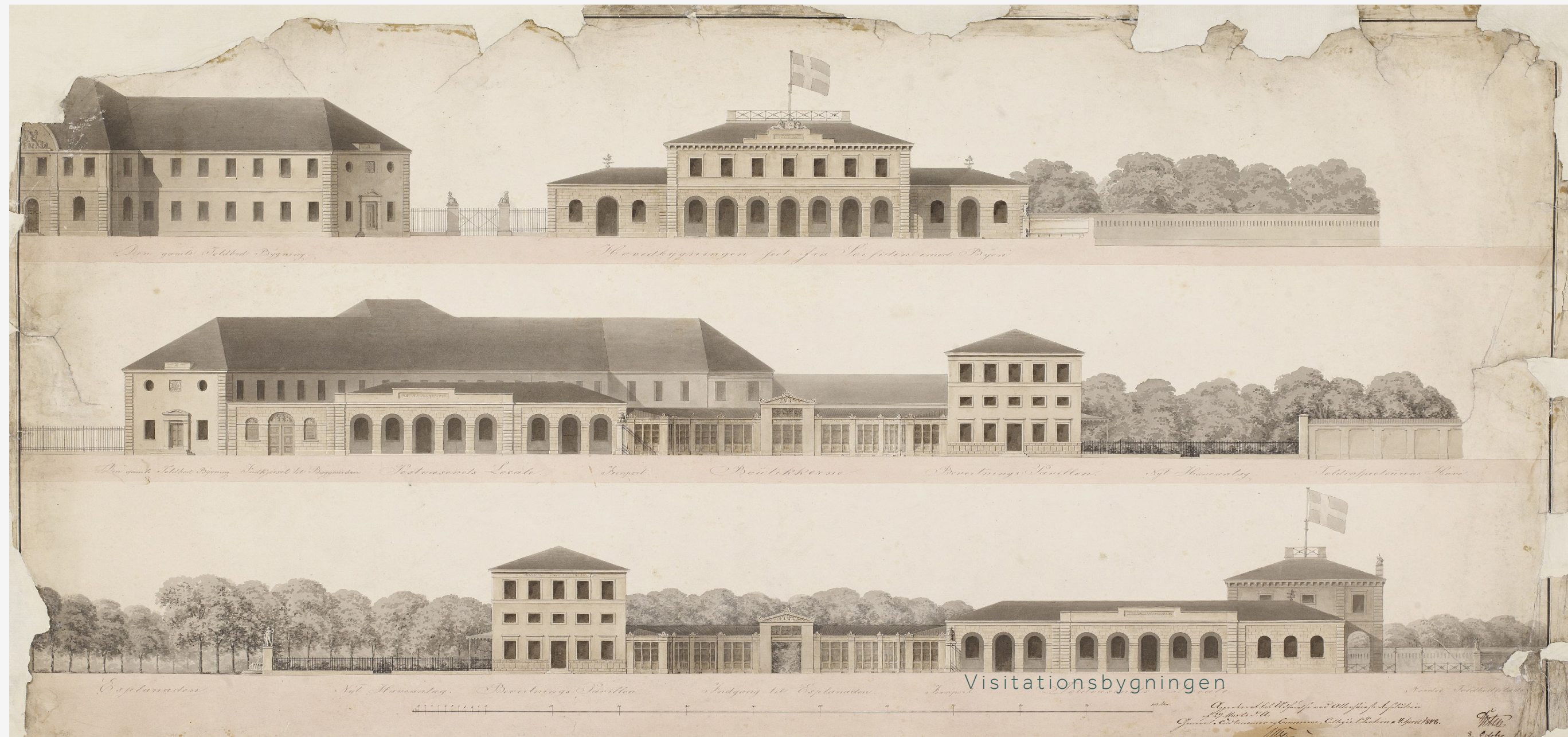

Billeder fra før restaureringen

Tagetagen under igangværende restaurering

ADMINISTRATIONSBYGNINGEN

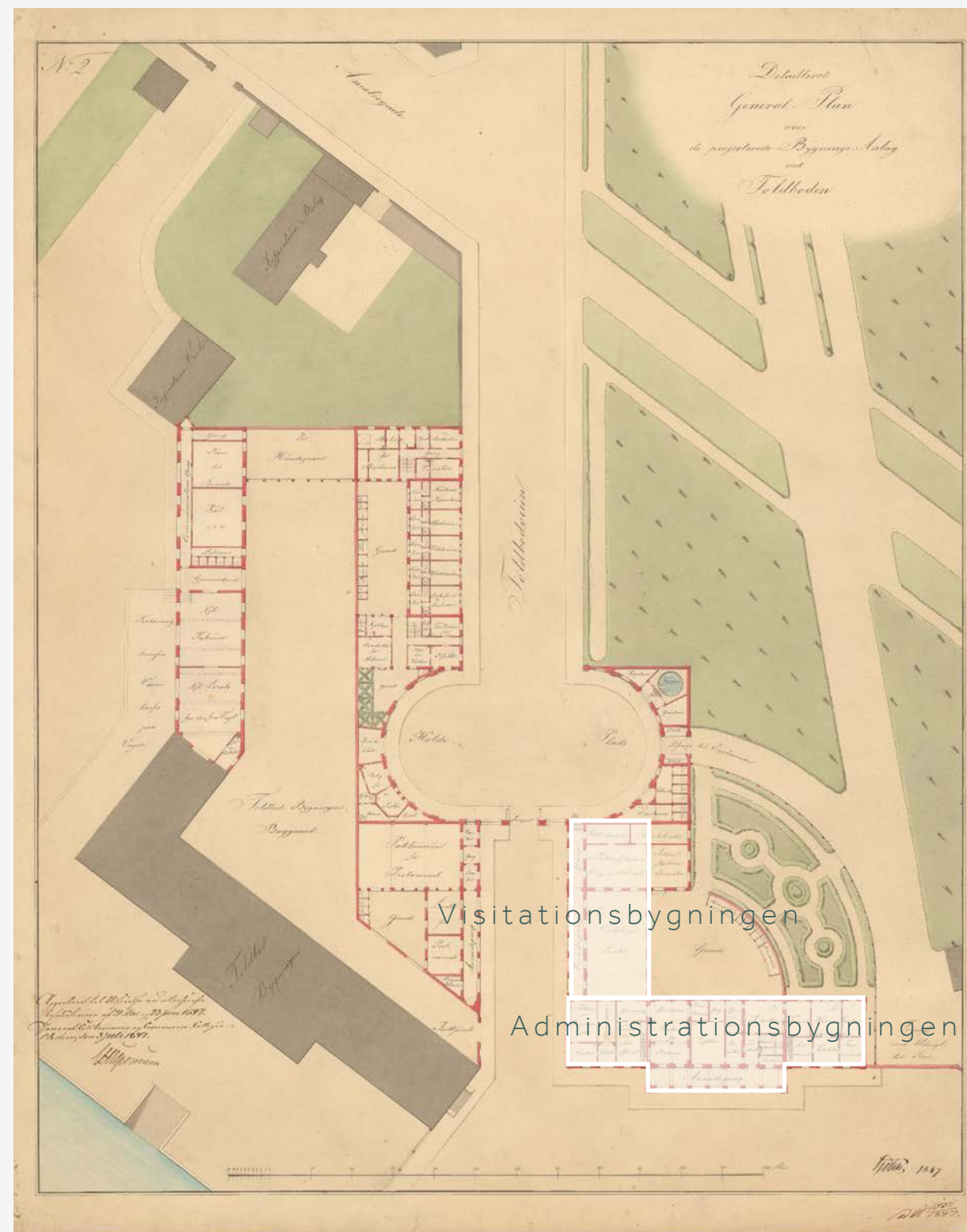
G.F. Hetschs vision for området. Kun enkelte bygninger blev opført, heriblandt Visitationsbygningen

Administrationsbygningen som den ser ud i dag

Kig langs Esplanaden

G.F. Hetschs plan for området

Administrationsbygningen inden den i 1939 blev forhøjet med to etager

Københavns Havnevæsens administrationsbygning, som i dag huser By & Havn, ligger ud mod havneområdet Nordre Toldbod og havnefronten, mellem Esplanaden og Churchillparken. Hovedbygningen flankeres af to lave sidebygninger, hvoraf den søndre er sammenbygget med Visitationsbygningen, og den nordre er forbundet med Kongeporten ved en gitterport. Mod vest er en treetages tilbygning, der er forbundet med hovedbygningen via en brobygning i første sals højde. Bygningsanlægget er i 2019-2021 blevet gennemgribende restaureret med By og Havn som bygherre og Rønnow Arkitekter, Oluf Jørgensen rådgivende ingeniører og Eduard Troelsgård rådgivende ingeniører som rådgivere.

G.F. Hetschs byrumsprojekt fra 1840'erne og 1850'erne skulle tjene til forskønnelse af førstehåndsindtrykket af København for de tilreisende, som kom med skib. Som en videreførelse af dette projekt blev den gamle vagtbygning revet ned i 1868, og man udvidede toldbodsanlægget med en ny hovedport og en ny, toetages toldbodsbygning

tegnet af de unge arkitekter Vilhelm Dahlerup (1836-1907) og Frederik Bøttger (1838-1920). Den nye toldbodsbygning blev flankeret af to lave sidebygninger, hvordenen dannede afslutning for Visitationsbygningen, som tegnet af Hetsch i 1856. Motivet med de to lave pavillonagtige sidebygninger mod havnefronten genfindes allerede i Hetschs projekter fra 1850'erne. Også gitterværket og den nye hovedport nord for toldbodbygningen var tegnet af Dahlerup og Bøttger, herunder de to små portvagtstoder, som i 1870 blev forsynet med skulpturer af billedhuggeren C.C. Peters (1822-1899), nemlig Merkur og Neptun, som symboliserer henholdsvis handel og søfart.

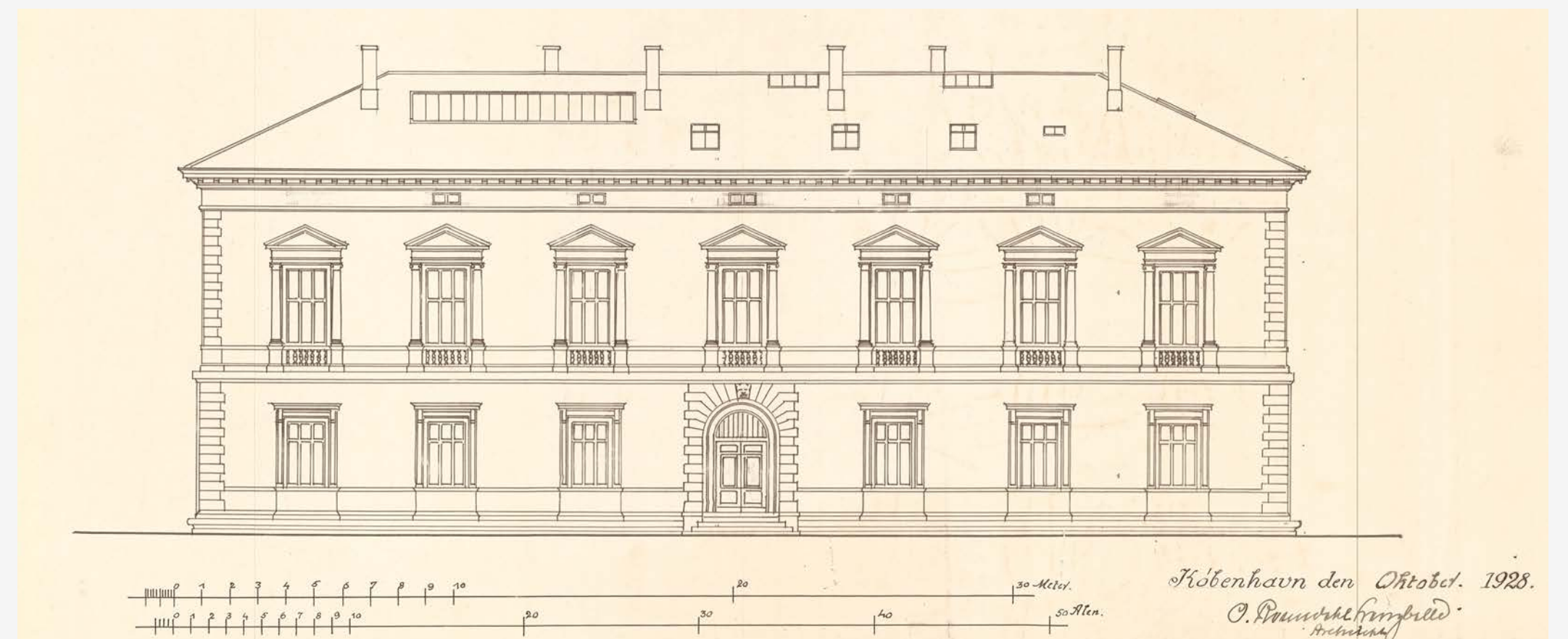
Hovedbygningen rummede toldlokaler, telegrafstation samt kontorer for havne-, told- og færgevæsen.

Omkring århundredeskiftet viste toldbodbygningen sig at være for lille til de mangeartede funktioner, og i 1901 blev toldbodbygningen udvidet med en ny tilbygning mod vest, der via en brobygning i førstesals højde blev forbundet med hoved-

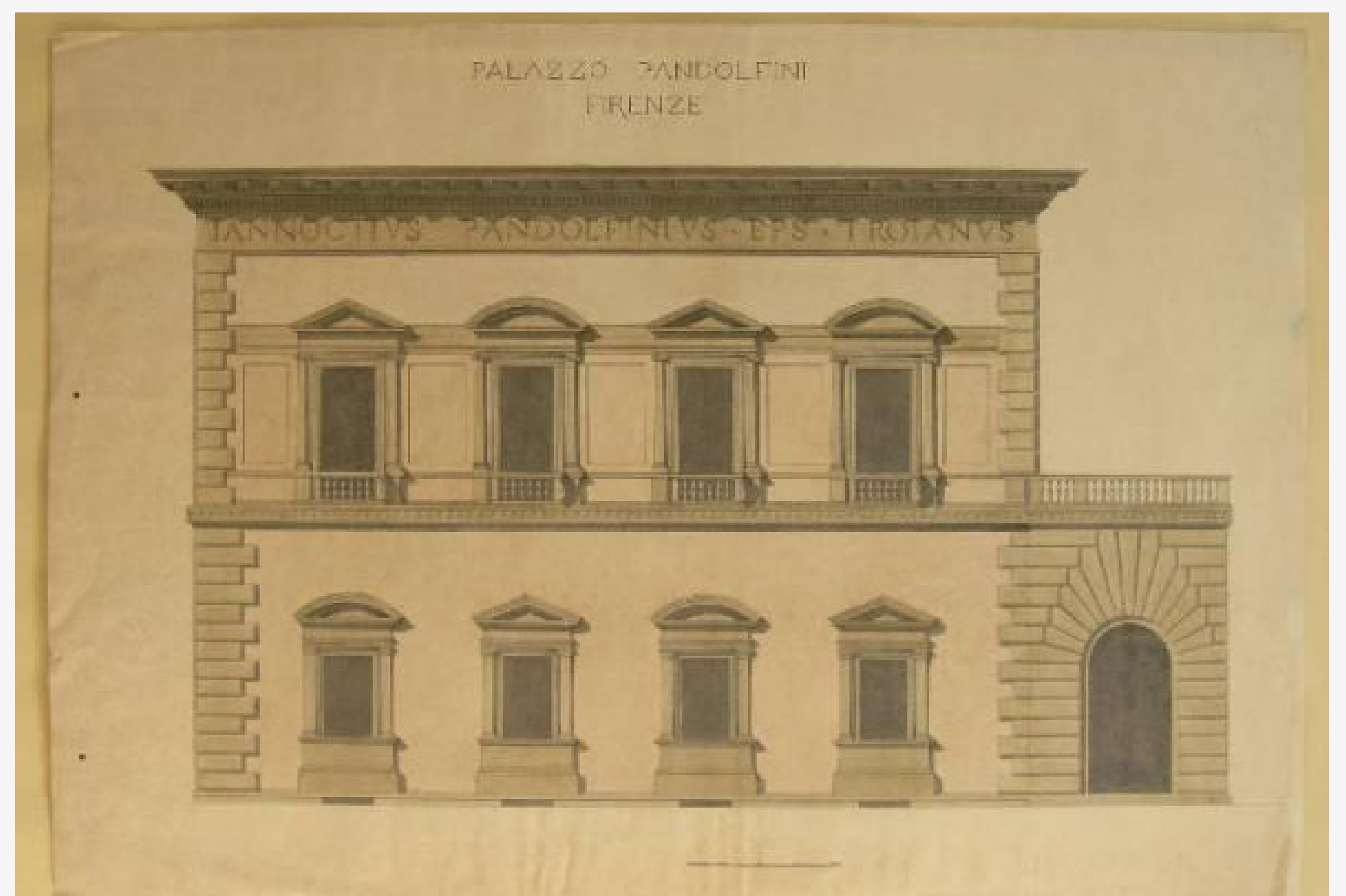
bygningen. Tilbygningen blev opført efter den aldrende Vilhelm Dahlerups tegninger.

I flere år tumlede man med planer om at hæve hovedbygningen med én eller to etager, og flere projekter blev udarbejdet med jævne mellemrum. Først i 1938-39 blev toldbodbygningen forhøjet med to etager af arkitekt Einar Madvig (1882-1952).

Dahlerup og Bøttgers bygning er i sin proportionering og facadeudsmykning tydeligt inspireret af italiensk renæssancearkitektur, særligt Palazzo Pandolfini i Firenze fra 1520. Da Einar Madvig skulle forhøje bygningen, bevarede han tag og gesims og lod de gamle hjørnelisener fortsætte med op. Tilbygningens vinduer er mindre og moderne, og afspejler den hierakiske opdeling af facaden, som er typisk for den italienske renæssance, f. eks. i Palladios værker.

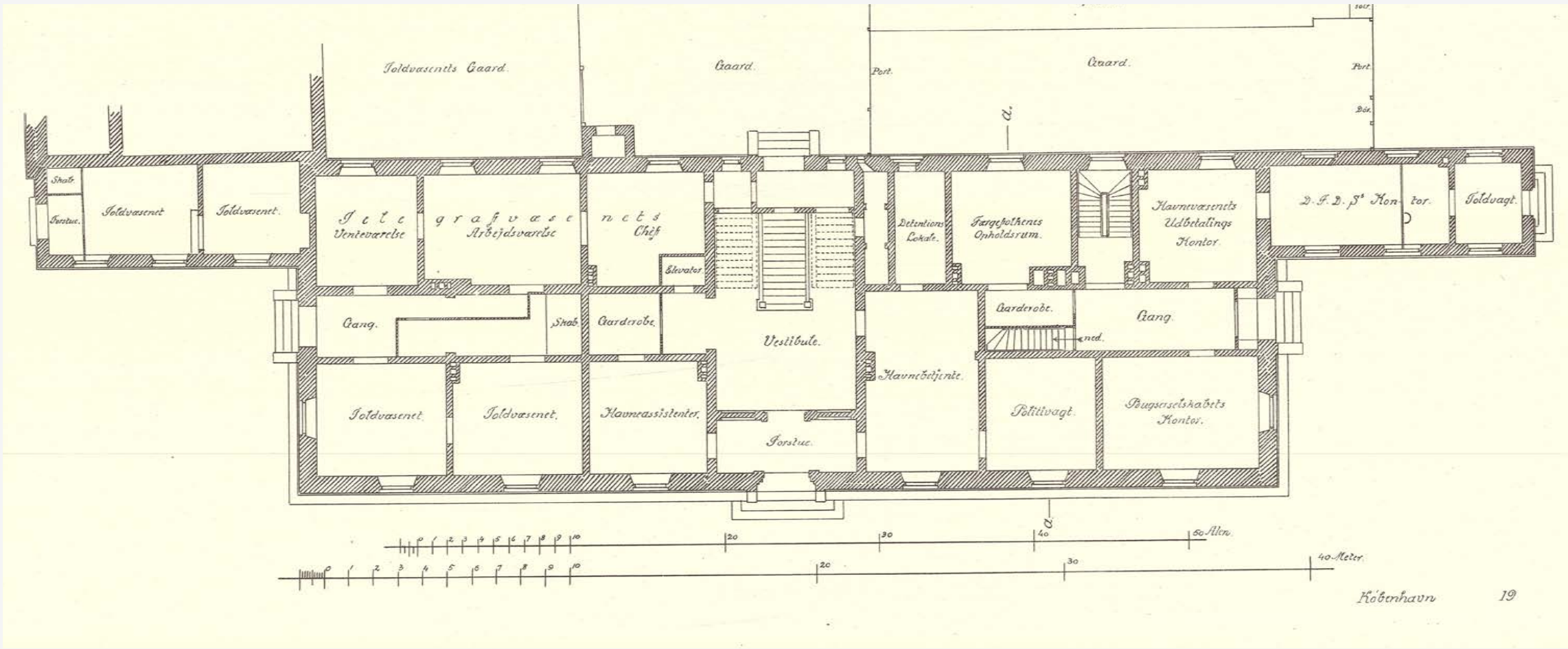

Dahlerup og Bøttgers Administrationsbygning opført i 1868

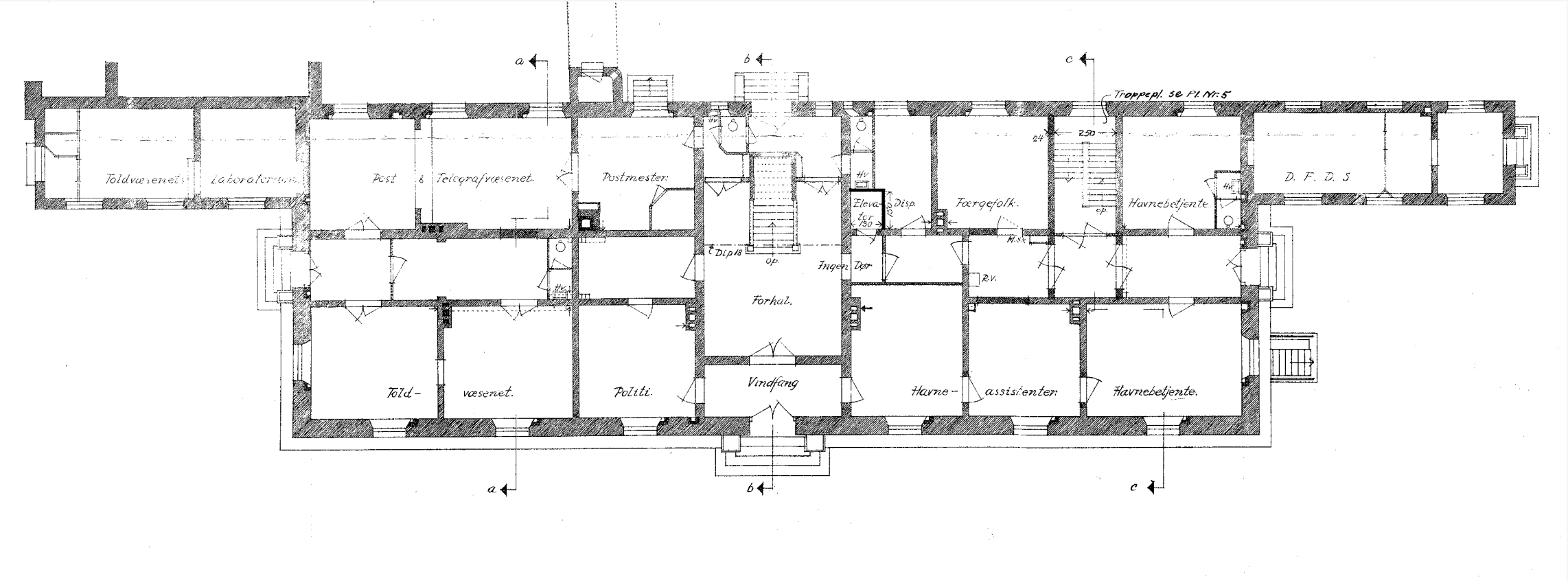

Inspirationen ses tydeligt - Palazzo Pandolfini opført i 1520

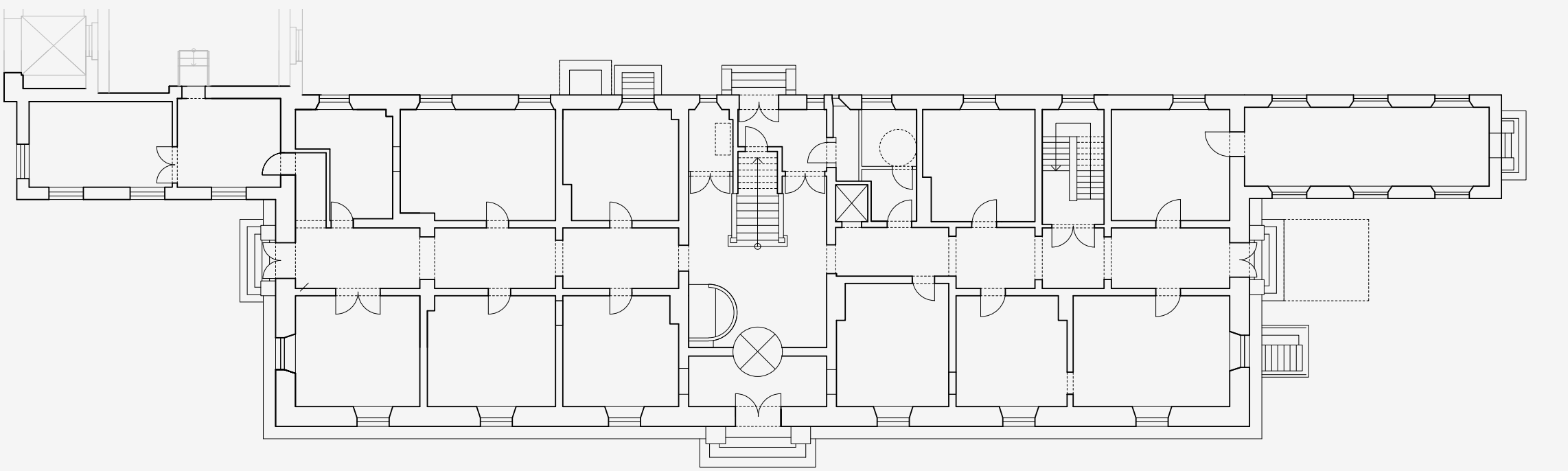
BYGNINGSANALYSE OG TILGANG

Stueplan 1868

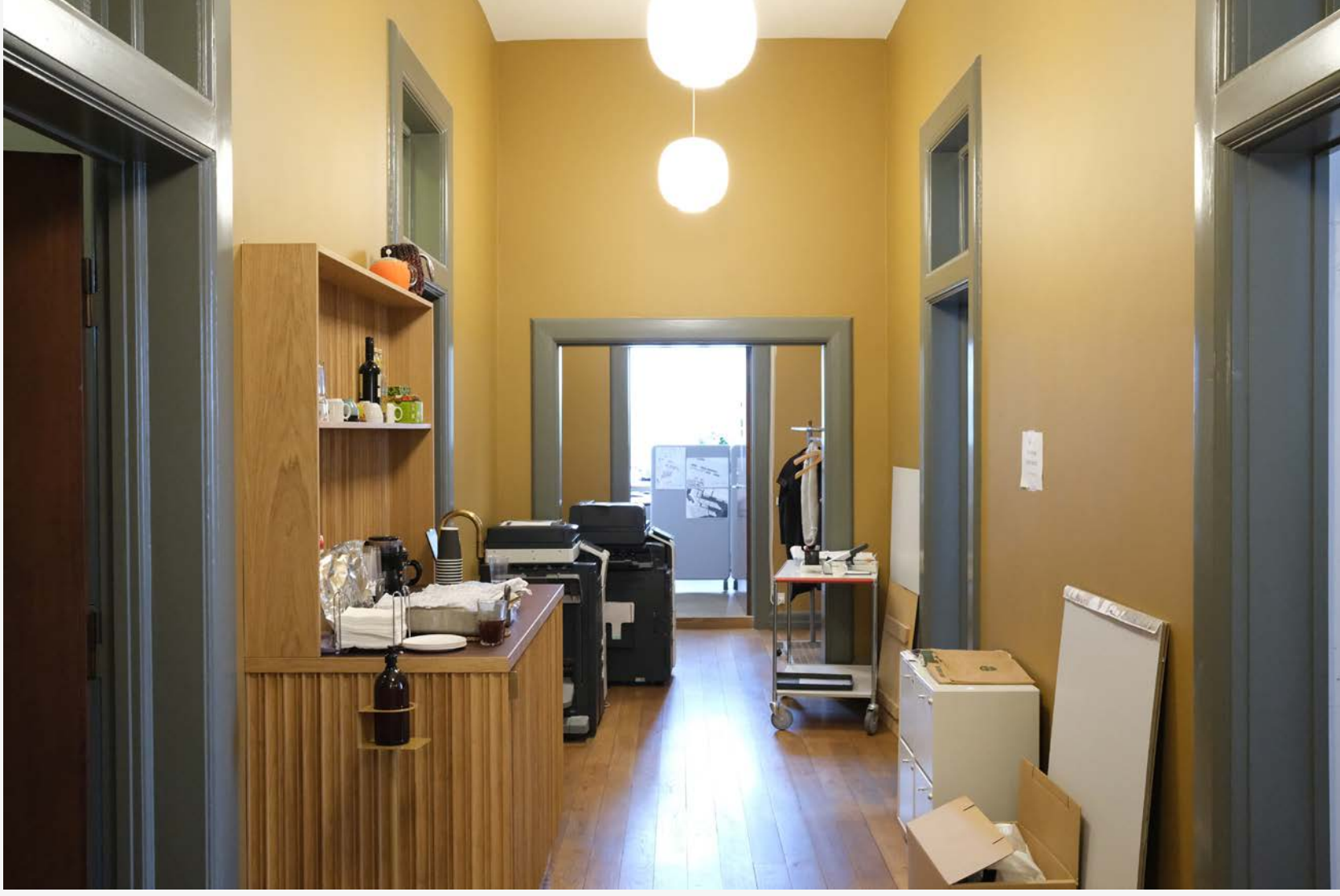
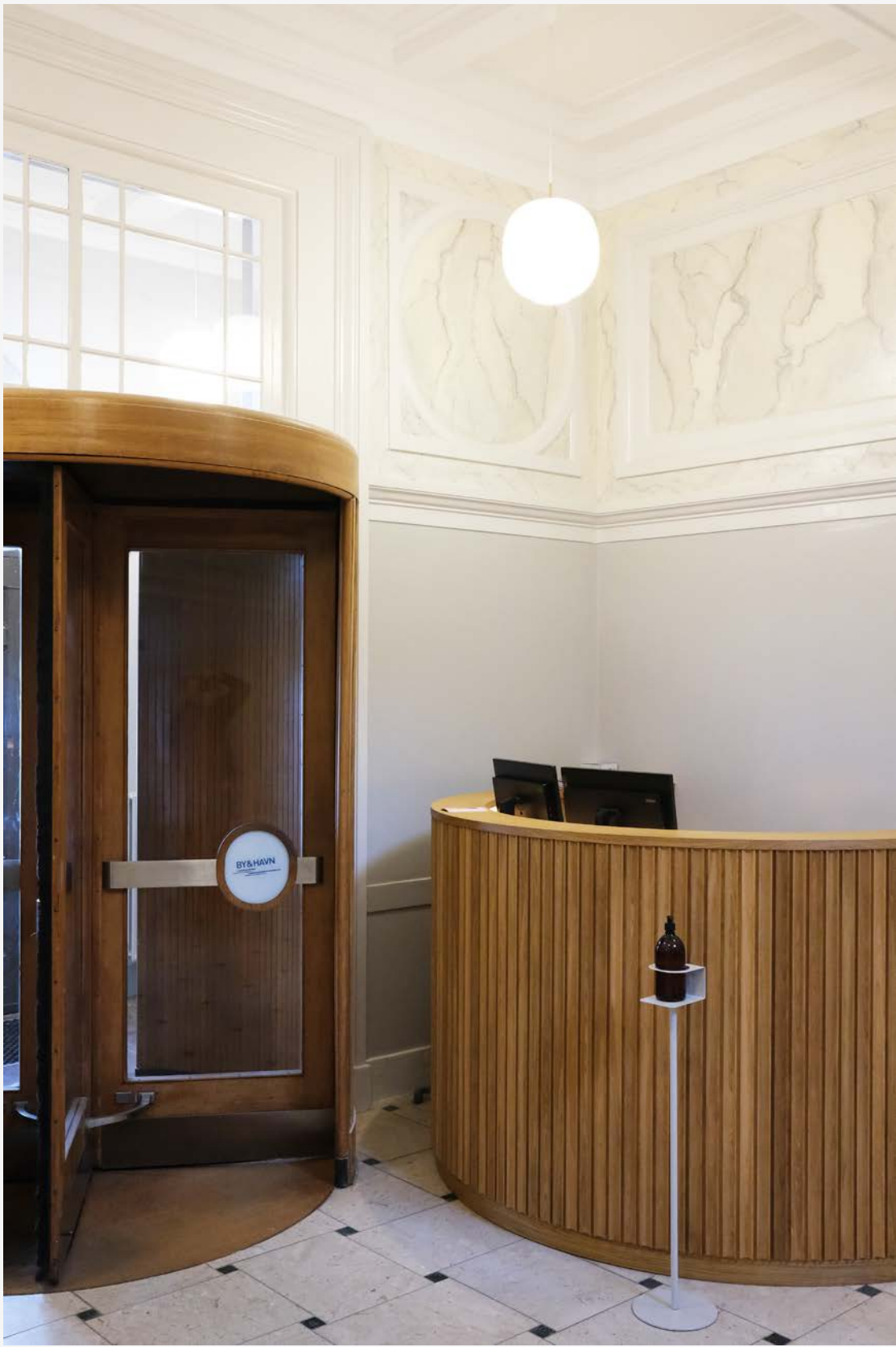
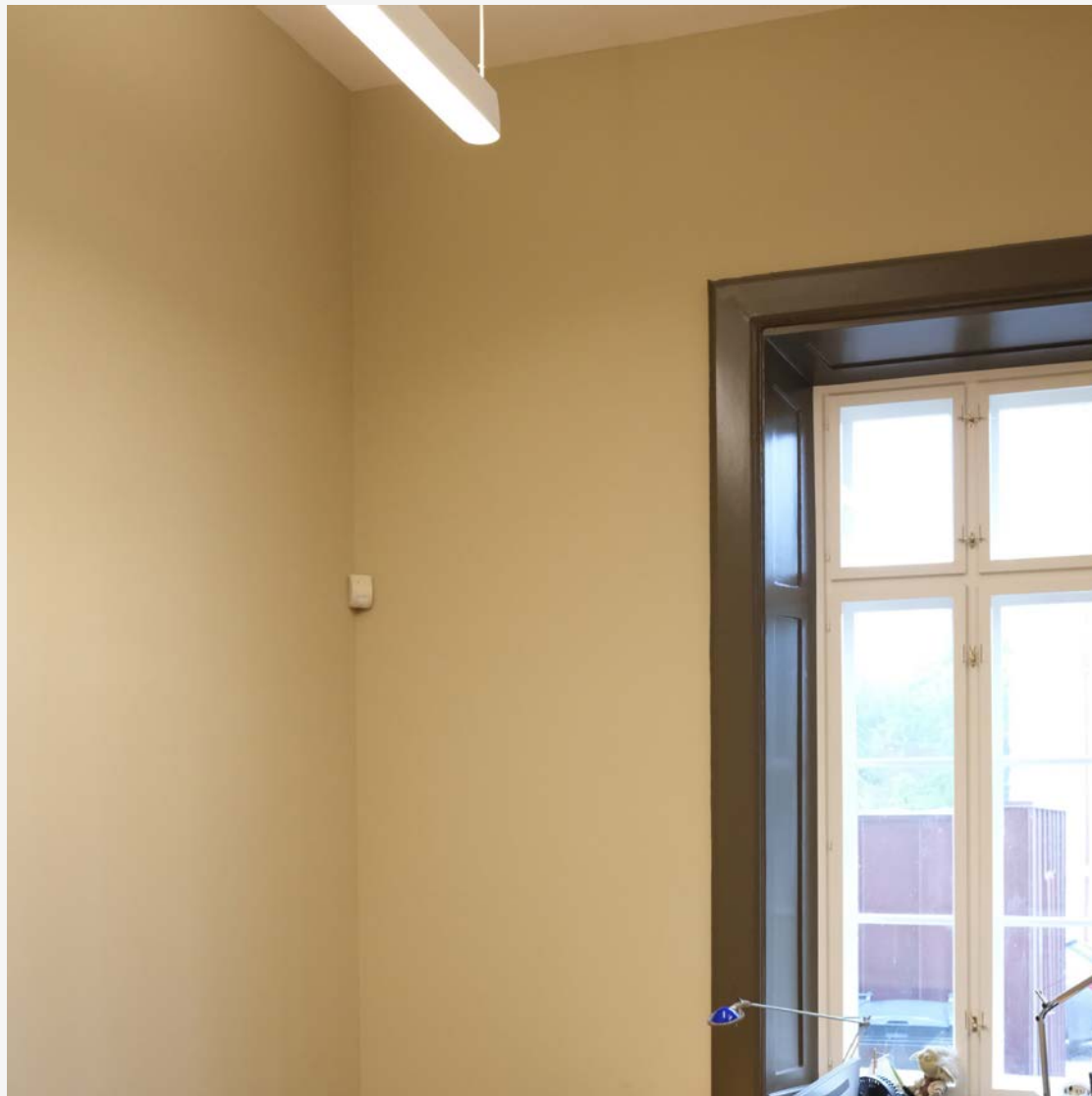

Stueplan 1939

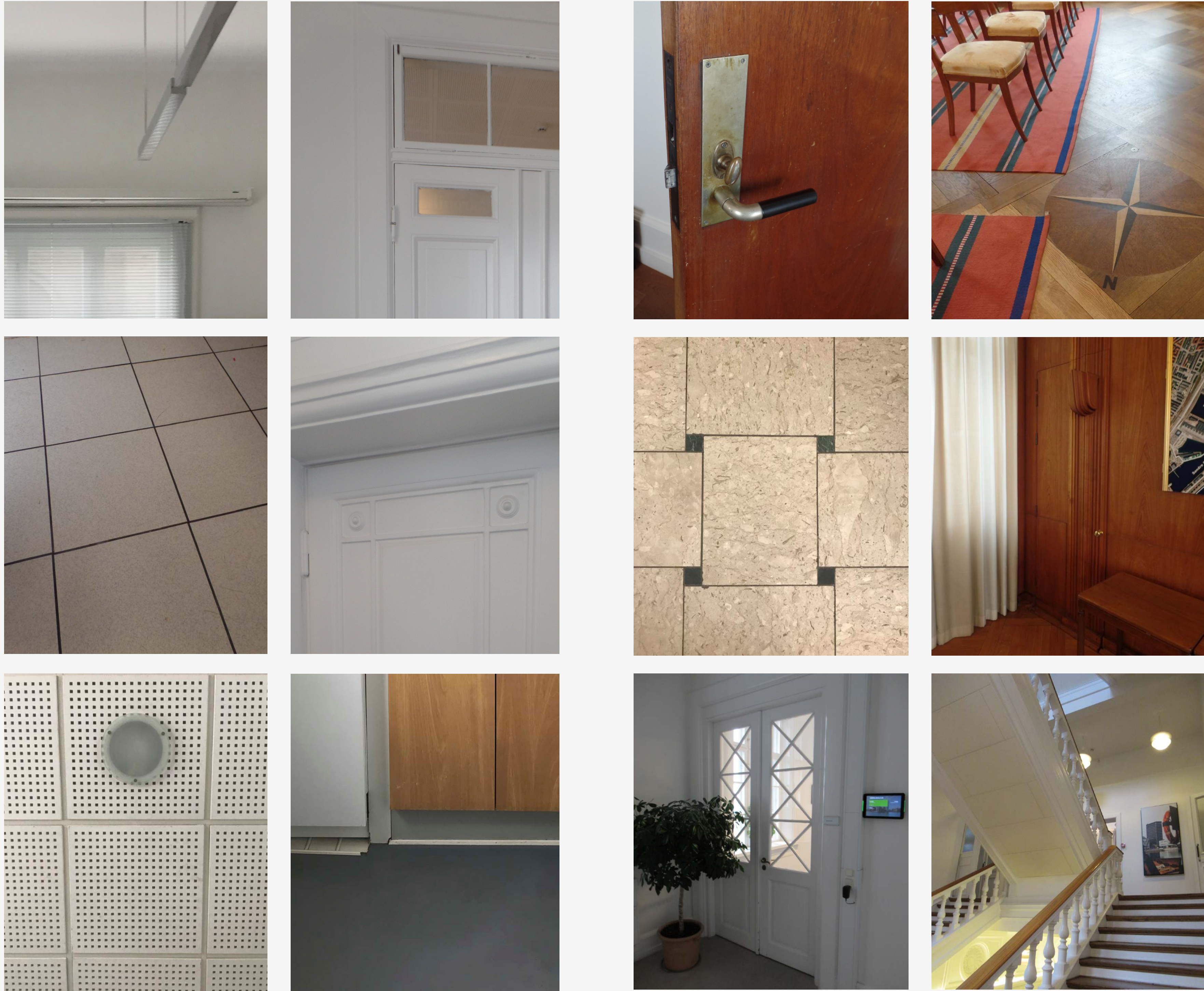
Stueplan 2021

- **STOR VARIATION AF MATERIALER I ALDER, FREMTONING, KVALITET OG VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND**
Huset var karakteriseret ved at have interiører med stor variation mellem bevaringsværdigt og mindre bevaringsværdigt. Den gennemgående istandsættelse har haft til sigte at gøre helhedsindtrykket mere harmonisk.
- **KAFFEAUTOMATER OG MINDRE TEKØKKENER PÅ GANGENE**
Husets klare linjer og forløb blev brudt op af store kaffeautomater på gangene, hvor især den ret store dybde på automaterne forstyrrede et roligt og harmonisk indtryk. En åben-dørs-politik kombineret med (larmende) maskiner og uformelle møder på gangene skabte udfordringer for arbejdsmiljøet.
- **FARVESÆTNINGEN AFSPEJLEDE IKKE BYGNINGENS ARKITEKTONISKE HISTORIE OG STILARTER**
Bygningen fremstod i grålige og hvide nuancer. En farvearkæologisk undersøgelse har dannet afsæt for farvesætningen, så forbindelsen til bygningens historie er blevet genskabt og samtidig har tilføjet et mere nutidigt og moderne udtryk til de indvendige rammer.
- **UNIK SAMMENFØJNING AF ARKITEKTONISKE STILARTER**
Madvigs to tilføjede etager kobles på Dahlerups ved bl.a. et hhv. historici-stisk og modernistisk trappeforløb. De to stilperioder var ikke tydelige alle steder. Ved små indgreb er det blevet styrket, så de i højere grad er med til at fortælle husets historie.
- **MANGEL PÅ UDSTILLING AF BY & HAVNS PROJEKTER**
Showcasing af tidligere som igangværende projekter i bygningen var en oplagt mulighed, der ikke blev udnyttet. Udover en separat 'museumsetage', var det oplagt at aktivere fællesområder, f.eks. midterkorridorerne, til udstilling af plancher, modeller, foto-materiale, m.m.
- **TEKØKKENER OG PRINTRUM INDSKREV SIG IKKE NATURLIGT I BYGNINGENS TYPOLOGIER**
Tekøkkener og printrum var små og kom hurtigt til at se rodede ud. De indbød ikke til ophold. Rummene var ikke optimalt udnyttede, og de forskellige elementer gik ikke i dialog med bygningens arkitektur.
- **KONTORERNE VAR UROLIGE OG IKKE ENSARTEDE**
Kontorernes lyssætning, møblement og synlige opbevaring skabte mange indtryk, der tiltrak sig unødigt opmærksomhed. Indretningen var i flere områder utidssvarende, hvilket er blevet ændret ved små, enkle tiltag.
- **SUPPORTFACILITETER VAR IKKE PLACERET OPTIMALT I FORHOLD TIL FUNKTION OG FLOW**
Garderobe, tekøkken, toiletter og printrum understøttede ikke mødelokalerne optimalt, og der manglede et handicaptoilet.
Wayfinding var ikke tydelig for mødegæster og besøgende. Disponeringen er forbedret og flowet gennem huset tydeliggjort ved en række bygnings- og indretningsmæssige indgreb.

Farver, materialer og overflader efter restaureringen

RESTAURERINGS HOLDNING

Billeder fra før restaureringen

Registrering af detaljer

- Tydeliggørelse af de to stilperioder bygningen repræsenterer.
- Genskabelse af tidstypiske farvesætninger, der giver den monumentale bygning sin tyngde tilbage.
- Retablering af flere ændrede vægge og dørhuller.
- Hævning af sænkede lofter
- De langsgående midterkorridorer med kontorer på ved facaderne.
- Trapperummet i midteraksen, som løfter sig op gennem bygningen.
- De oprindelige bygningsdele, som repræsenterer husets stilperioder.

Særligt kendetegnende for bygningens indre er de to arkitektoniske stilarter, der begge er til stede – historicismen forneden og modernismen foroven. Perioderne er smukt flettet sammen, idet Einar Madvig i 1939 lod den store, gamle hovedtrappe fortsætte videre op til de nye etager, og samtidig lod en ny støbt bagtrappe løbe ned gennem det gamle.

Det har været ønsket at fremhæve og forstærke de bærende bevaringsværdier, som i det indre er den velbevarede grundplan:

Oplevelsen af den klare planstruktur er styrket ved at rydde op i senere ombygninger, der indtil nu har sløret de regulære rum, som ellers er kendetegnende for bygningen. En understregning og fremhævelse af de to stilarter har gjort vekselvirkningen i bygningen større og samtidig gjort sammenhængen mellem den oprindelige bygning og tilbygningen klarere, da de griber ind i hinanden. Med tiden er stilarternes særkende blevet delvist udvisket, og farvesætningen var, indtil den nylige restaurering, den samme i den gamle og nyere del af bygningen. Det vil sige hvide vægge og malet træværk.

FARVEARKÆOLOGI

Farvearkæologiske undersøgelser kan være af stor betydning, når en historisk bygning istandsættes, da en bygnings farver og eventuelle andre malede dekorationer spiller en vigtig rolle for vores oplevelse og forståelse af arkitekturen.

Den oprindelige arkitektur og de farvemæssige dekorationer og bemalinger er, påvirket af tidens moder og andre æstetiske strømninger, oftest udtænkt og skabt samtidigt. I en historisk bygning som denne sandsynligvis i samspil mellem arkitekten Vilhelm Dahlerup og den malermester og de malersvende der udførte malerarbejdet.

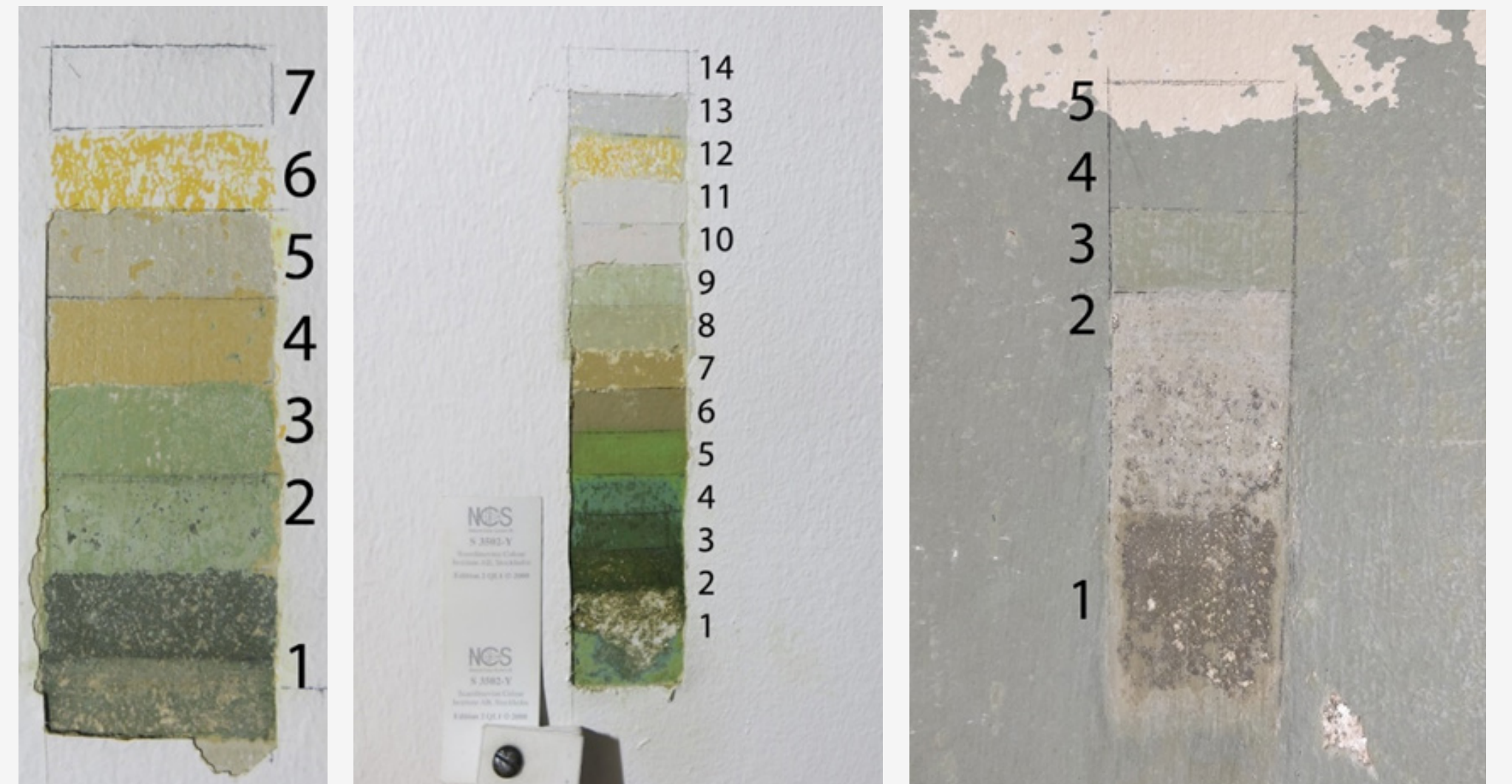
Under den nylige restaurering var det et ønske at få undersøgt og identificeret de historiske farvesætninger og dekorative malingslag i både den oprindelige bygning fra 1868 og den

senere tilbygning fra 1939. Resultaterne er blevet brugt som udgangspunkt for en ny farvesætning, der samtidigt kan fortælle bygningens lange og skiftende historie. Således er det valgt, i nogle rum, at genskabe næsten 1:1, i andre rumforløb at lade sig inspirere af de tidlige historiske farvesætninger.

Før restaureringen var samtlige rum malet med samme rene hvide farvenuance på lofter, vægge og træværk – varianter af plastmaling udelukkende med forskel i glanstal. De farvearkæologiske undersøgelser blev foretaget af konservatorer fra Nationalmuseet i perioden 2019 til 2021. Af hensyn til den fortsatte formidling af bygningens farvehistorie har man valgt ikke at overmale de afdækkede farvetrætter, som derfor kan ses som man bevæger sig rundt i bygningen.

Historicismens mest anvendte interiørfarver ca. 1850-1900

Eksempler på oprindelige vægfarver. Kontorer og gangarealer malet med limfarve. Lag 2 er alle steder udført i linolie-maling

Dørindfatning entré. Den oprindelige mahogni imitation lag 1 er bygget op af mange laserende rødbrune lag

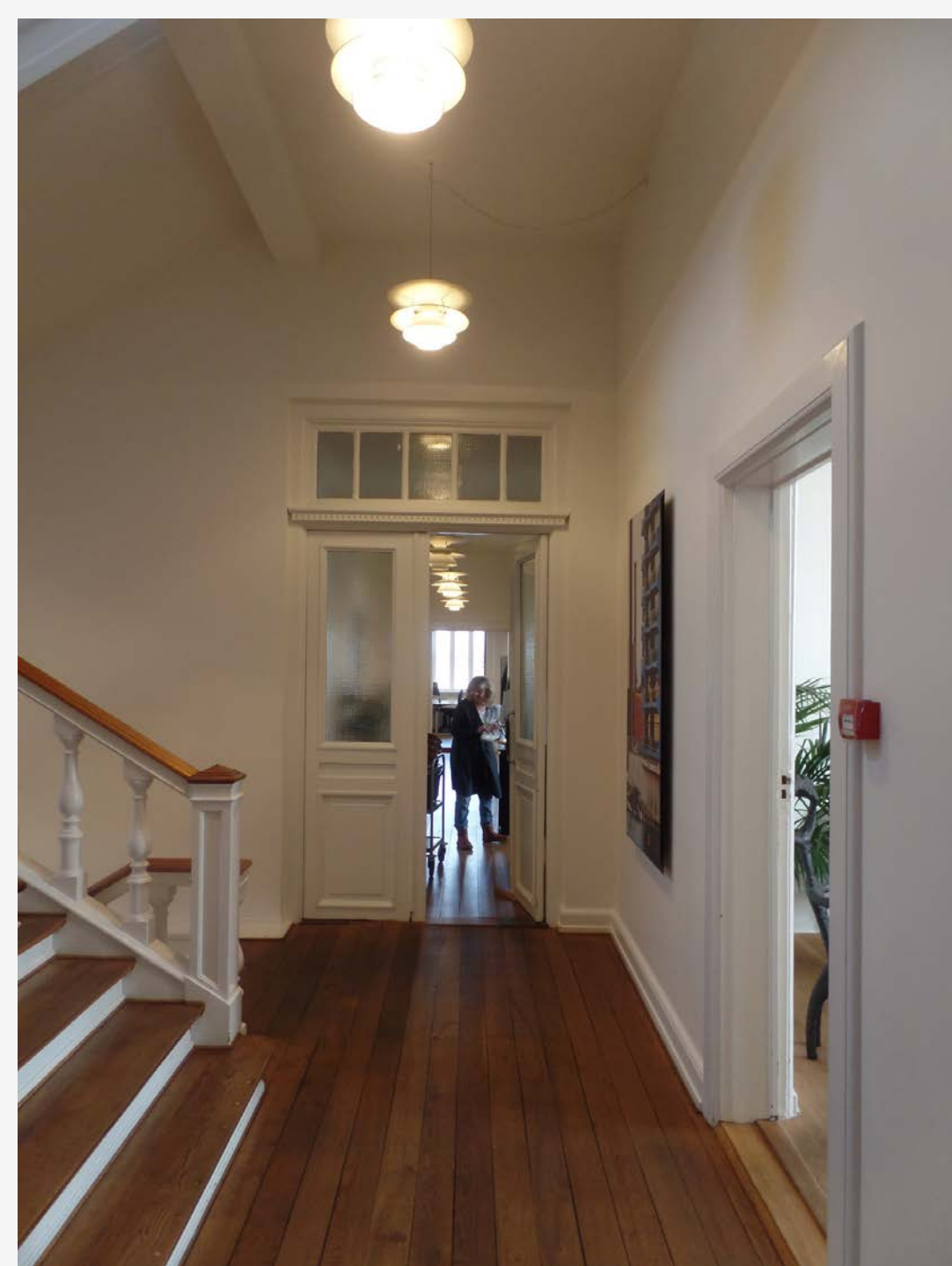

Bud på bemaling af hovedtrapperum ca. 1875 med malede marmorimitationer i linolie-maling

1 8 6 8

VILHELM DAHLERUP OG FREDERIK BØTTGER

STUEETAGE OG 1. SAL

Billeder fra før restaureringen

Vilhelm Dahlerups bygning blev opført i en periode, hvor malerarbejdet typisk omfattede mange imitativonsteknikker. Malerne var eminente til at imitere forskellige træsorter og stenarter på en naturtro måde. På malersprog omtales denne type dekorationer som ådring og marmorering. Tidens malere var teknisk dygtige tegnere og malere, der beherskede deres materialer og redskaber og på imponerende vis kunne illudere kostbare og luksuriøse materialer. Nogle gange foretrak man endda de malede illusioner frem for den ægte vare, blot fordi man evnede imitationen. Ved den seneste istandsættelse blev det valgt at genskabe noget af fortidens imitationspragt i f.eks. trapperummet.

Udover imitationsteknikkerne var de historicistiske arkitekter, påvirket af tidens mode, glade for en farvemætning, relativ mørk farvepalet af ublandede farver. De fleste farver kom fra naturlige og kemisk fremstillede mineraliske pigmenter. Det var typisk

pigmenter som jernoxidrød, okker, umbra (brændt og rå), kromgrøn, berlinerblå og blyhvidt. De vigtigste malematerialer var limfarve, linolie-maling og naturlige lakker. Ved den farvearkæologiske undersøgelse blev det klart at hovedtrapperummet i begyndelsen omkring 1868 var blevet malet med et såkaldt ventelag udført med limfarve. Limfarve var almindeligt brugt, men ikke i rum med megen trafik og slitage, da det var vandopløseligt og kunne være afsmittende. Oliemaling, der var en praktisk og mere holdbar malingstype, havde dog det problem, at det ikke kunne anvendes på frisk puds i nybyggeri. Pudsen skulle hærde og blive neutral, inden der blev malet med linolie-maling, ellers ville den nedbryde malingen med det samme. Formentlig var det derfor først ved anden bemaling af trapperummet, at malerne for alvor gjorde brug af de mere tidskrævende imitativonsteknikker, der blev bygget op af mange laserende malingslag.

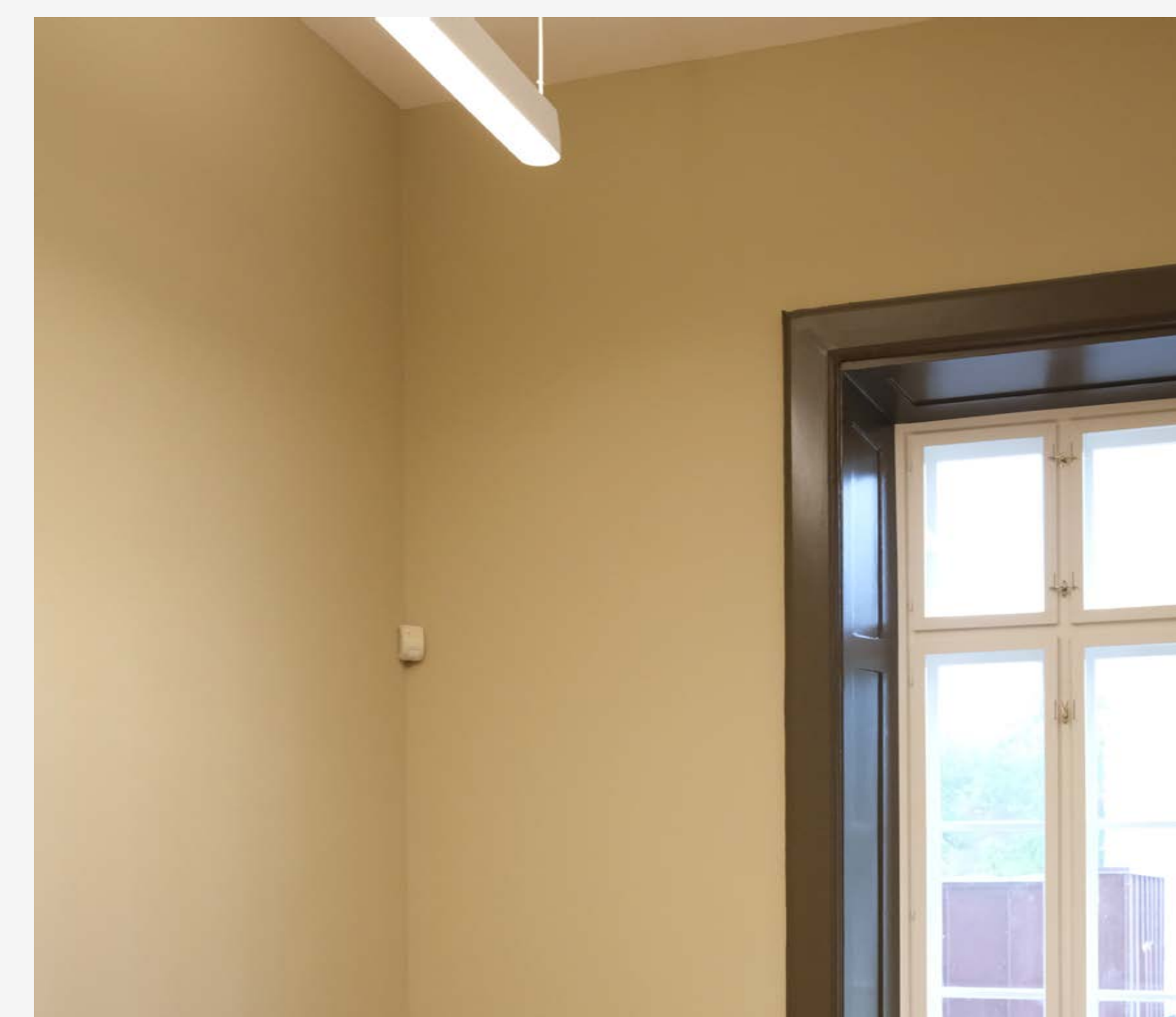
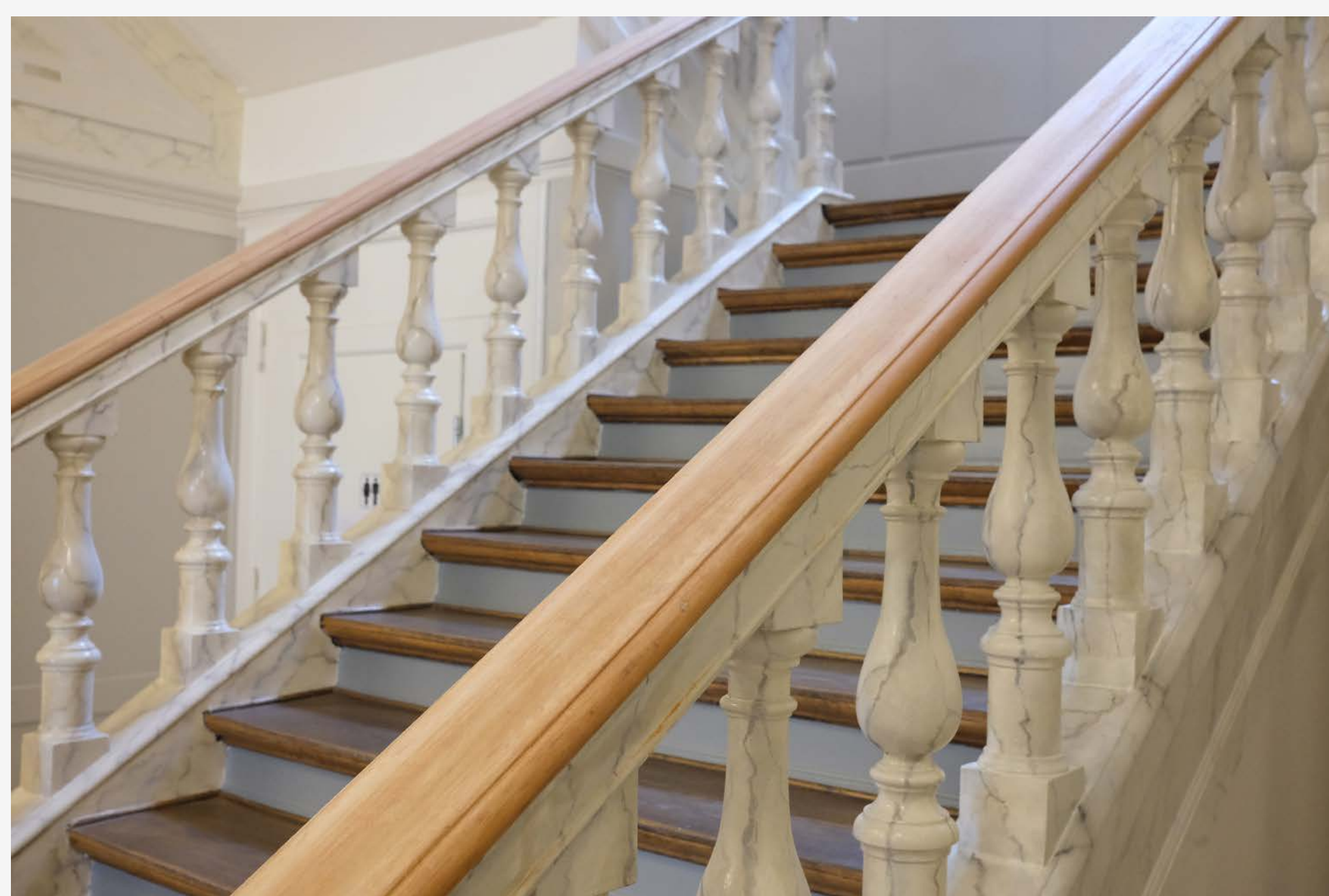
HISTORICISTISK FARVESÆTNING

I gangarealer og kontorer i både stueplan og 1. sal samt annekssbygningen blev der omkring 1868 malet med kraftigt mættede limfarver på samtlige vægflader. I stueplans nordgang blev der fundet en mørk rød, i den søndre gang en grøn. I kontorerne er der både fundet mørk jernoxidrød, brændt sienna/okker og forskellige grønne farvetoner. Det er kun et udvalg af kontorer der er undersøgt. Hvis man gennemgik samtlige kontoer ville man formentlig finde et bredt udvalg af tidens mest anvendte farver. Det var helt almindeligt at man farvegav de forskellige rum med hver deres farve.

Træværk i interiører som døre og paneler blev i historicismen næsten altid ådret, hvilket vil sige at det blev malet så det imiterede ædle træsorter. Oftest var det almindeligt fyrretræ der blev malet så det lignede mahogni eller egetræ. De første bemalinger i korridorer og kontorer er forsimplede varianter over ådringstemaet

I hovedbygningens midterkorridorer i stueetage og 1. sal blev træværket malet, så det på afstand skulle tage sig ud som mahogni.

Ved de farvearkæologiske undersøgelser af vestibulen blev der fundet spor af malet marmorimitation på trappens træværk og på rummets overvægge og dørindfatninger. Sporene pegede på en marmorering i grålige toner, hvilket harmonerede med den ensfarvede grå farve som blev fundet på de andre vægflader. Denne farvesætning vurderes at være udtænkt af Dahlerup og udført i begyndelsen af 1870'erne. Bemalingerne og de dekorative marmoreringer har været med til at understrege rummets storladenhed. Dekorationen er på baggrund af de farvearkæologiske undersøgelser nu rekonstrueret.

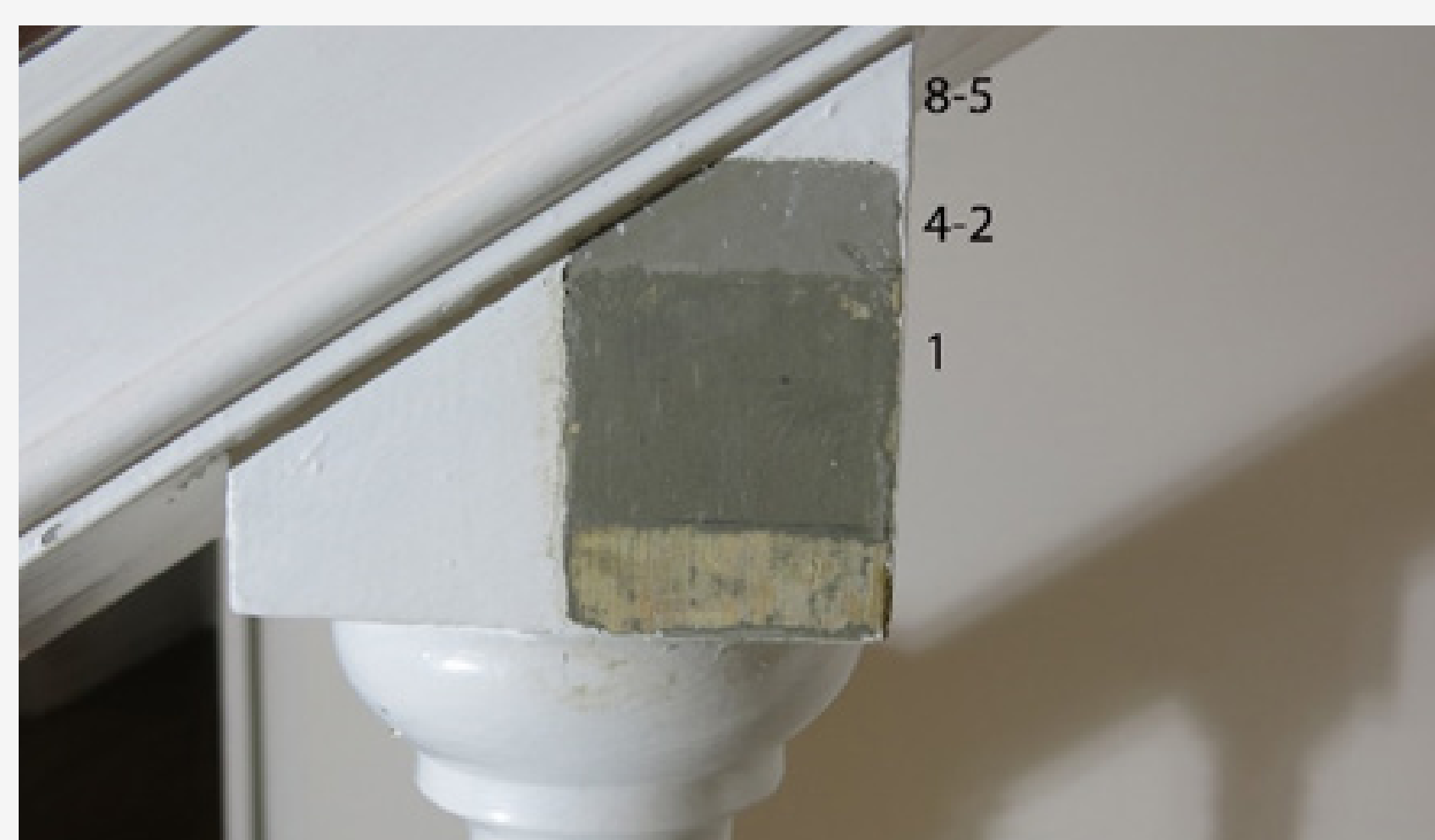

Farver, materialer og overflader efter restaureringen

1939 EINAR MADVIG 2. - OG 3. SAL

Billeder fra før restaureringen

I 1939 blev trapperummet øget med to etager og trappen derfor forlænget.
Her ses en baluster fra den oprindelige trappe 1868 og en senere baluster fra 1939.

I 1939 blev Dahlerups bygning udbygget med en toetagers overbygning af arkitekt Einar Madvig. Der blev gennemført store ændringer i farvesætningen. Arkitekten valgte en gennemgående farvesætning for samtlige etager:

Væggene malet lysegrå eller med en tonet hvid og alt træværk malet i en mørkegrå farve. Den kølige, dæmpede farvesætning blev til en vis grad opvejet af en varm farvetone fra de lakerede gulve og tidens udbredte brug af finerede døre. Udslagsgivende for farvevalget var sandsynligvis, at der var tale om en offentlig kontorbygning, som skulle udstråle autoritet. Formentlig derfor valgte man forholdsvist neutrale farver. En mulighed er dertil, at Madvig med den forholdsvist neutrale farvesætning visuelt ville understøtte en oplevelse af én samlet bygning.

I samtidens mere alvorlige administrationsbyggeri var man generelt mere tilbageholdende med farver sammenlignet med andet offentligt byggeri som f.eks. skoler og sportshaller, hvor farverne fik plads og var mere sprælske. F.eks. blev Århus

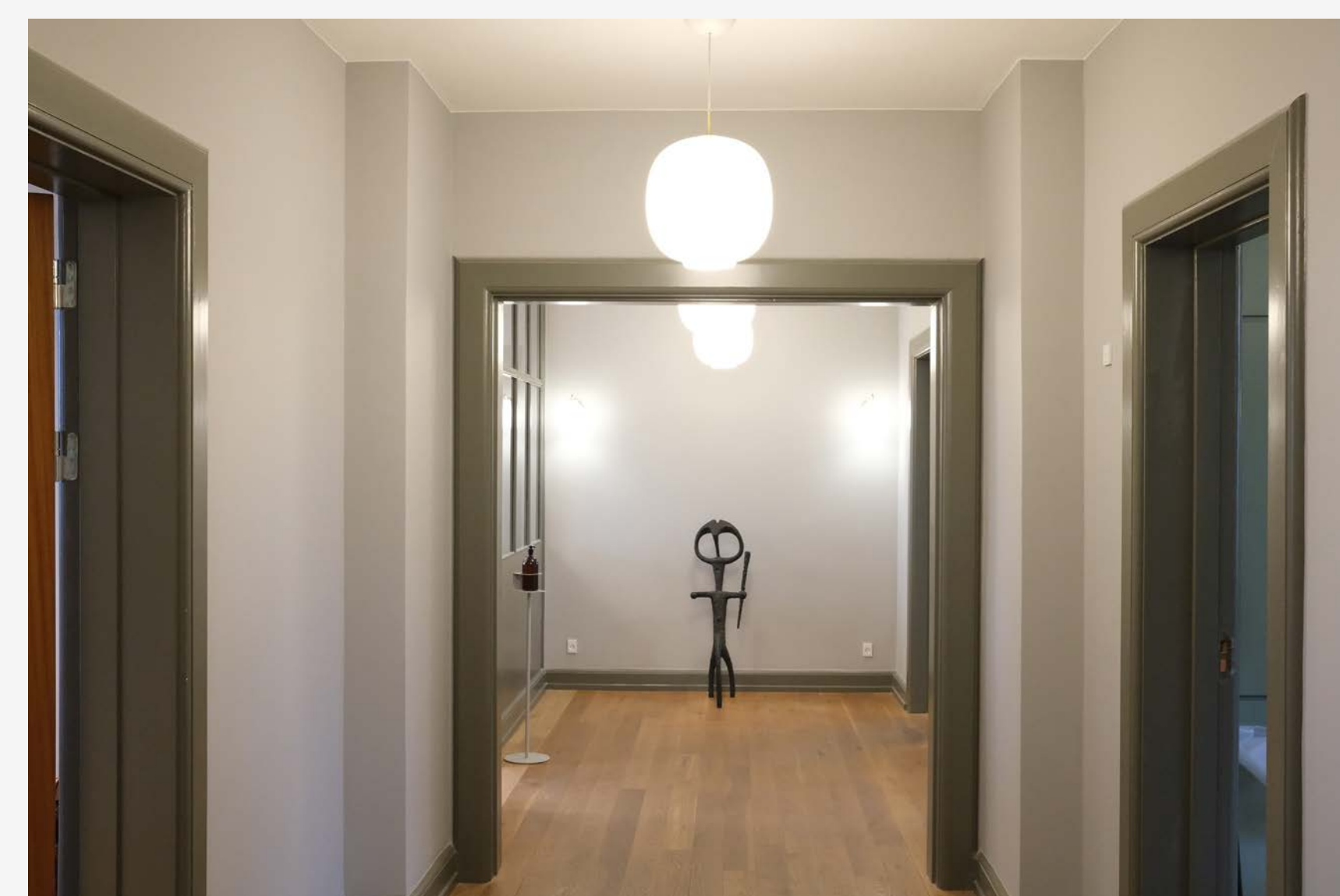
Rådhus af Arne Jacobsen i samtiden kritiseret for sin farveløshed i malerarbejdet. En mørkegrå farve blev fundet som første malingslag på alt træværk i Madvigs tilbygning fra 1939. Den samme grå farve ses som lag fire eller fem på træværket flere steder i Dahlerups bygning fra 1868. Undtaget er hovedtrappens træværk, hvor 1940'ers bemalingen vurderes at være lag nummer to. At Madvigs mørkegrå farve er malet direkte oven på Dahlerups marmorering fortæller, at den oprindelige marmorering af trappen fik lov at stå urørt i mange år. Årsagen var formentlig at den var teknisk veludført, men også at den i en offentlig bygning med mange besøgende, var praktisk at have en marmoreret overflade, der slørede slitage og tilsnavsning.

På 2. sal er glaspartiet blevet retableret så der er lys og luft, når man ankommer til direktørens forkontor. Og i midterkorridorerne på 3. sal er de oprindelige glaslysløfter blevet "genskabt" med kunstigt lys, ligesom overvinduerne med trådglass indtil kontorerne er blevet frilagte.

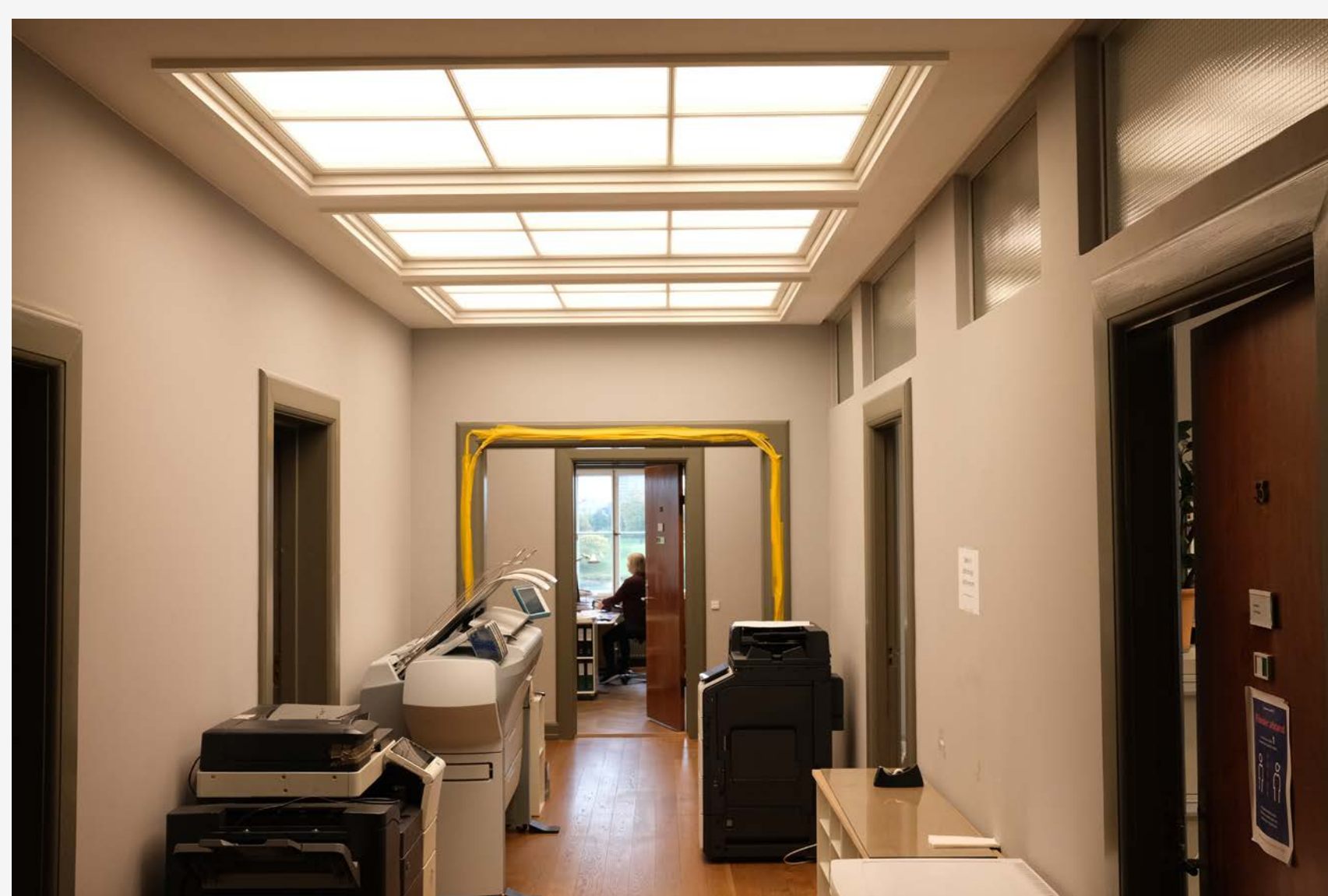
MODERNISTISK FARVESÆTNING

Historicismens marmorering fornyet og modernismens grå farve foroven

Retableret glasparti

Det genskabte glaslysløft - nu med kunstlys.
Til højre ses de frilagte overvinduer med trådglass

